

POSTANOWIENIE

Dnia 3 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania C. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Rybniku
o ustalenie kapitału początkowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 3 grudnia 2024 r.,
zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 17 maja 2024 r., sygn. akt III AUa 1892/20,

1. oddala zażalenie;

2. zasądza od Skarbu Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w Katowicach) na rzecz adw. K. W. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł powiększoną o stawkę podatku VAT tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

r.g.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach, postanowieniem z 17 maja 2024 r., sygn. akt III AUa 1892/20, odrzucił skargę kasacyjną odwołującego się C. K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 28 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 1892/20.

C. K. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 28 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 1892/20, wskazując jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 24.596 zł. Wskazał w piśmie procesowym z 13 grudnia 2023 r., że wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie stanowi różnica pomiędzy kapitałem początkowym obliczonym przez odwołującego, a wynikającym z treści wyroku Sądu Okręgowego, tj. kwota 24.595,12 zł (261.973,14 zł-237.378,02 zł).

Postanowieniem z 5 stycznia 2024 r. Sąd Apelacyjny postanowił sprawdzić z urzędu wartość przedmiotu zaskarżenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w odpowiedzi na zobowiązanie Sądu Apelacyjnego wskazał, że wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi w niniejszej sprawie kwotę 8.265,12 zł. Wyjaśniono, że kwota ta została wyliczona jako iloczyn 12 miesięcy różnicy wartości emerytur ubezpieczonego liczonych z zastosowaniem wartości kapitału początkowego wskazanego przez ubezpieczonego oraz wartością kapitału przyjętego w wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z 17 września 2019 r. Jako wartość emerytury przy przyjęciu kapitału początkowego dochodzonego przez ubezpieczonego wskazano w pierwszym miesiącu przyjętym do obliczeń wpz - kwotę 6.401,76 zł, która następnie podlegała waloryzacji.

Ubezpieczony w piśmie procesowym z 24 stycznia 2024 r. podał, że wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi kwota 15.738,44 zł, będąca różnicą między wysokością świadczenia emerytalnego dochodzonego niniejszym postępowaniem, a wysokością otrzymywanego świadczenia emerytalnego. Jako wartość emerytury przy przyjęciu kapitału początkowego dochodzonego przez ubezpieczonego wskazano w pierwszym miesiącu przyjętym do obliczeń wpz - kwotę 6.950,14 zł, która następnie podlegała waloryzacji.

Postanowieniem z 6 maja 2024 r. Sąd Apelacyjny ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia objętego skargą kasacyjną na kwotę 8.265,12 zł.

Sąd Apelacyjny ocenił w konsekwencji powyższych ustaleń, że skarga kasacyjna podlega odrzuceniu.

Na podstawie art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w

sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem.

Przedmiotowa sprawa została wszczęta odwołaniem od decyzji, z urzędu ponownie ustalającej wartość kapitału początkowego dla ubezpieczonego C. K. na dzień 1 stycznia 1999 r. Tak więc przedmiotem niniejszego postępowania było ustalenie wysokości emerytury z uwzględnieniem właściwie ustalonego kapitału początkowego.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że sprawa o ustalenie kapitału początkowego nie jest sprawą o świadczenie z ubezpieczenia społecznego lub zaopatrzenia emerytalnego (o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty) ani sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, nie została zatem wymieniona wśród spraw, w których skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, których zamknięty katalog został określony w przepisie art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. Żądanie ustalenia kapitału początkowego ma wymiar majątkowy, w związku z czym sprawa mająca taki przedmiot jest sprawą o prawa majątkowe, w której skarga kasacyjna, zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., przysługuje tylko wówczas, gdy wartość spornego prawa nie jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 14 września 2006 r., III UK 92/06, niepublikowane; z 27 lutego 2007 r., II UZ 67/06, OSNP 2008 nr 9 - 10, poz. 151; z 6 października 2009 r., II UZ 31/09, LEX nr 583823 oraz z 6 czerwca 2013 r., II UZ 40/13, LEX nr 1331304).

Sąd zauważył również, że cechą charakterystyczną spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych jest to, iż zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych sprawach jest wyznaczony w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601), a w drugiej - przedmiotem postępowania sądowego, określonego zakresem odwołania od decyzji organu rentowego do sądu (por. postanowienie

Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., II UZ 1/06, niepublikowane). Co już wyżej zostało podniesione, postępowanie w niniejszej sprawie zostało zainicjowane odwołaniem od decyzji ustalającej dla odwołującego się kapitał początkowy. Choć więc ustalenie i wyliczenie kapitału początkowego dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem 1 stycznia 1999 r. opłacali składki lub za których opłacili je płatnicy, służy ostatecznie ustaleniu wartości stanowiącej jeden ze składników podstawy obliczenia emerytury (art. 25 ustawy o emeryturach i rentach), to jednak w postępowaniu o ustalenie kapitału początkowego wartość przedmiotu sporu, a w konsekwencji wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 368 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.) może stanowić jedynie sporna w sprawie różnica pomiędzy wartością kapitału początkowego dochodzoną w sprawie a ustaloną w decyzji organu rentowego.

Podzielając powyższe stanowisko Sąd Apelacyjny uznał, że skoro przedmiotem sporu jest wysokość emerytury, to dopuszczalność zaskarżenia wyroku sądu drugiej instancji uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia obliczonej w oparciu o przepis art. 22 k.p.c. i stanowi różnicę między świadczeniem pobieranym, a świadczeniem, którego skarżący żądał (emerytury obliczonej z kapitałem początkowym w żądanej wysokości), przy zsumowaniu tych wartości za jeden rok.

Ubezpieczony domagał się przed Sądem Apelacyjnym ustalenia wysokości emerytury przy uwzględnieniu kapitału początkowego w wysokości 261.973,14 zł. Obie strony przedstawiły własne obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przy uwzględnieniu kapitału początkowego na poziomie 261.973,14 zł i według ubezpieczonego wynosi ona 15.738,44 zł, a według organu rentowego kwotę 8.265,12 zł.

Różnica w obliczeniach wpz wynika z wliczenia przez ubezpieczonego do kapitału początkowego ustalonego na dzień 1 stycznia 1999 r. również składek odprowadzonych do ZUS za lata 1999, 2000, 2001, 2002. Co, po waloryzacji, dało kwotę kapitału początkowego na poziomie 1.355.920,74 zł (pismo ubezpieczonego z 12 marca 2024 r.).

Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe wyliczenie wartości przedmiotu zaskarżenia dokonane przez organ rentowy. Nie podzielił tym samym wyliczeń

przedstawionych przez ubezpieczonego już z tego powodu, że nieuprawnionym było doliczenie składek na ubezpieczenia społeczne do kapitału początkowego za lata 1999-2002, albowiem w świetle art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - kapitał początkowy jest ustalany na dzień 1 stycznia 1999 r.

Z tych względów Sąd Apelacyjny postanowieniem z 6 maja 2024 r. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie na kwotę 8.265,12 zł.

W konsekwencji skoro w niniejszej sprawie, w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi poniżej 10.000 zł, to skargę kasacyjną należało uznać za niedopuszczalną.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł odwołujący się, zaskarżając je w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na treść postanowienia, a to:

a. art. 19 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398² § 1 k.p.c. polegające na uznaniu, że wartość przedmiotu sporu w niniejszej sprawie, tj. w sprawie o ustalenie wysokości kapitału początkowego powinna być określona, jako różnica „(...) między świadczeniem pobieranym, a świadczeniem, którego skarżący żądał (emerytury obliczonej z kapitałem początkowym w żądanej wysokości), przy zsumowaniu tych wartości za jeden rok” podczas gdy w orzecznictwie sądów powszechnych wskazuje się, że przedmiotem sporu w tego typu sprawach jest różnica między wysokością kapitału początkowego wskazywanego przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji, a tą wskazywaną przez skarżącego, które to uchybienie skutkowało przyjęciem za wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie tą podawaną przez organ rentowy, a w konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej ubezpieczonego;

b. art. 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398² § 1 k.p.c. polegająca na przyjęciu jako wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie kwoty podawanej przez organ rentowy przy równoczesnym wyraźnym oświadczeniu skarżącego, że nie posiada wiadomości specjalnych niezbędnych do wskazania tejże wartości z uwzględnieniem metodyki podanej przez Sąd Apelacyjny w Katowicach i złożeniu przez niego wniosku o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości, które to

uchybie nie skutkowało przyjęciem za wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie tą podawaną przez organ rentowy, a w konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej ubezpieczonego.

Wobec powyższego skarżący wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach;
2. przyznanie pełnomocnikowi skarżącego wynagrodzenia z tytułu pomocy prawnej świadczonej z urzędu, które nie zostało uiszczane w całości ani w części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie odwołującego się nie zasługuje na uwzględnienie.

Wszystkie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są co do zasady sprawami o prawa majątkowe i tak należy je traktować. Pośrednio wynika to z art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia, a sądy kolejnych instancji mają obowiązek egzekwowania od stron oznaczenia tej wartości oraz uprawnienie do weryfikacji podanych kwot.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 19 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398² § 1 k.p.c. wskazać należy, że poza wskazaniem na fragment jednego wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi, strona skarżąca w żaden sposób nie wykazała, aby Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie postąpił sprzecznie z utrwaloną praktyką sądów

powszechnych. Wskazać należy, że w niniejszej sprawie odwołujący się, jak zwrócił uwagę Sąd drugiej instancji, domagał się ustalenia wysokości emerytury z uwzględnieniem wyższego kapitału początkowego, spór nie dotyczył zatem jedynie wysokości kapitału początkowego, ale również wysokości emerytury ustalonej z jego pomocą. A zatem, sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia z uwzględnieniem art. 22 k.p.c. przyjęty przez Sąd Apelacyjny był właściwy.

Jeżeli natomiast chodzi o zarzut naruszenia art. 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398² § 1 k.p.c., to wskazać należy, że Sąd Apelacyjny nie miał obowiązku powoływać biegłych do ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie z tego tylko powodu, że odwołujący się nie posiada wiadomości koniecznych o ustalenia tejże wartości. Sąd Apelacyjny zwrócił się w ramach sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia do stron, które przedstawiły swoje wyliczenia, skoro odwołujący się nie miał wiedzy do ich wykonania, mógł zwrócić się do odpowiednich osób samodzielnie. Natomiast wobec faktu, że wyliczenia stron były dla Sądu jasne i zrozumiałe, nie musiał on sięgać po opinie biegłych w celu ich weryfikacji.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. postanowił jak w sentencji. Zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ustalono na podstawie § 15 ust. 2 w zw. z § 16 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 2631).

[SOP]

[a.ł.]